

Общества А.А. Хижняк уезжает из города. Вспоминая через некоторое время в письме Н.А. Алексееву о невыпущенной, но подготовленной к выпуску книге, А.А. Хижняк писал: „Мне довелось познакомиться со многими юбилейными изданиями. В библиотеке имени В.И. Ленина просмотрел целый ряд публикаций, аналогичных „Социалистическому Мелитополью“. Хорошим и полезным делом занимались мы перед юбилеем нашего государства! А главное, что в это дело включилось много людей! Эти люди верили в выход нашей книжки. Многократные и авторитетные заявления на страницах газеты „Серп и молот“ укрепляли эту уверенность. Теперь идет речь о каком-то заместителе. Стало быть узкий коллектив правит тризну по „Социалистическому Мелитополью“. Мне в ней участие принимать не хочется...”.

Практическим результатом работы членов Географического Общества над материалами сборника „Социалистический Мелитополь“ явились серии статей в периодической печати по истории предприятий города. На многих предприятиях города и в ряде учреждений стали возникать музеи истории.

Отъезд из города А.А. Хижняка, а также скандальная история вокруг рукописи „Социалистический Мелитополь“, вызвали некоторый спад в работе Общества. Закончился первый интересный и продуктивный этап деятельности Мелитопольского отдела Украинского филиала Географического Общества Союза ССР – начало его пути в современное пятидесятилетие.

ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА

1. Алексеев А.Н. О деятельности Мелитопольского отдела Географического Общества Украины //Сб. научн. тр. препод. и сотр. естеств.-географ. ф-та «Проблемы экологии и природопользования. – Мелитополь, 1994. –С.160-163.
2. Алексеев А.Н. Природолюб, исследователь и учитель (Памяти А.А. Хижняка) //газ. «Мелитопольские ведомости», №10 от 23.01.1996. –С. 3.
3. Листая прошлого страницы... (Сб-к статей научных сотрудников музея краеведов). –Мелитополь., 1991. – С.32-33.

ДО 45-РІЧЧЯ ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ МДПУ

В.П. Воровка

Мелітопольський державний педагогічний університет

Природничо-географічний факультет є одним з найбільших факультетів у складі Мелітопольського державного педагогічного університету за кількістю спеціальностей, контингентом студентів і

професорсько-викладацьким складом. До середини 90-х років він був одним з найбільших географічних факультетів України.

Зараз на факультеті навчається 480 студентів денної форми навчання і 507 студентів заочної форми навчання за п'ятьма спеціальностями: "географія і біологія", "географія та історія", "географія і фізична культура", "історія", "фізична культура". Факультет має розвинену інфраструктуру навчальних аудиторій, лаборантських, кафедр і лабораторій, спортивних залів і бібліотеки, розміщених в окремому навчальному корпусі по вул. Леніна, 10. До сучасного рівня факультет розвивався упродовж 45 років, починаючи з 1961р. Створювався факультет за ініціативи вчених-географів інституту.

Упродовж 1960 року на засіданнях Ради Мелітопольського державного педагогічного інституту і на засіданнях Мелітопольського відділу Всесоюзного географічного товариства неодноразово порушувалось питання про доцільність організації в інституті факультету біології та географії.

27 вересня 1960 року на ім'я Міністра освіти УРСР академіка Т.К. Білодіда було надіслане клопотання про доцільність відкриття такого факультету і дирекцією інституту (к.екон.н. П.А. Зозуля) обґрунтована необхідність і можливість створення географічного факультету.

У відповідь на клопотання дирекції інституту у червні 1961 року був підписаний наказ про організацію у Мелітопольському державному педагогічному інституті біолого-географічного факультету. Цього ж року був здійснений перший набір на факультет на 1961-1962 навчальний рік. На той час в Україні аналогічними були факультети у містах Сімферополь і Луганськ.

Дирекції інституту було дозволено прийняти на I курс 50 студентів, а фактичний набір становив 54 студенти.

Значне запізнення наказу Міністерства освіти УРСР про набір студентів на I курс нового факультету було причиною недовготривалої вступної кампанії і роботи з абітурієнтами. Визнано, що набраний контингент не високоякісний, а посередній: більшість студентів закінчили школу понад два роки тому (35 з 54) і вступали до лав факультету з виробничим стажем у 2-6 років. Географічно студенти представляли Запорізьку область (36 чол.), Херсонську (11), Донецьку (3), Дніпропетровську (2), Хмельницьку (1) і Кримську (1).

12 вересня 1961 року наказом по інституту № 143 при факультеті утворена геолого-географічна предметна комісія, керівником якої був призначений доц. А.А. Хижняк. У цьому ж році за рішенням партбюро МДП на біолого-географічному створена факультетська газета "Компас" - орган комсомольського бюро і профкому факультету. Редакційну колегію газети склали студенти факультету. У газеті висвітлювались студентські будні, проблеми навчання і виховання.

У листопаді-грудні 1961 року адміністрацією факультету (декан А.А. Хижняк) було порушено клопотання про створення до початку 1962-1963 навчального року на базі геолого-географічної комісії кафедри геології і географії. У відповідності до цього клопотання 1 вересня 1962 року на факультеті утворена кафедра географії і геології.

У перший рік існування факультету був організований географічний гурток, який очолив спочатку А.А. Хижняк, а з осені 1962 року роботою гуртка почав керувати М.Є. Міллер. Старостою гуртка обрана Марина Гурська, а до складу гуртка входили близько 40 студентів факультету I-III курсів. Робота гуртка проходила шляхом обговорення доповідей і рефератів членів гуртка за теоретичними ("Географія і наука майбутнього", "Проблеми туристсько-краєзнавчої роботи", "Дослідження океану радянськими вченими", "Проблеми Каспію"), методичними ("Географія і художня література", "Вивчення рідного міста") напрямками. Обговорювались також доповіді, присвячені ювілейним датам визначних географів-мандрівників і дослідників: О.Є. Ферсмана, В.О. Обручева, П.К. Козлова, М.М. Пржевальського, М.М. Миклухо-Маклая та інших.

Заслуховувались доповіді студентів - членів географічного гуртка про літні екскурсії по Уралу, туристичні походи на Кавказ, по р. Молочній і Молочному лиману, узбережжю Азовського моря.

Одним з видів навчальної роботи студентів факультету були і є польові практики, географія проведення яких дуже різноманітна. За період існування факультету викладачами і студентами були розроблені і освоєні багато маршрутів польових практик - від Криму і Карелії до Паміру, Алтаю, Тянь-Шаню і Далекого Сходу. Польові практики студентів проходили організовано і дуже цікаво, а найголовніше - корисно з позицій розширення кругозору студентів - майбутніх вчителів.

Найбільшого розмаху польові практики набули у 60-80-і роки минулого століття.

У 90-і роки в зв'язку з політичними подіями, пов'язаними з розпадом СРСР, а також з погіршенням економічної ситуації (поступове припинення фінансування польових практик), географія польових практик різко скоротилася і звузилася до меж України і Криму. Незважаючи на це, студенти-географи щороку здійснюють виїзди на польові практики на Дунай, Південний Буг, до Карпат, Криму, до суміжних адміністративних областей.

Крім навчально-виховної роботи студенти щороку (вересень-жовтень) займалися громадськими сільськогосподарськими роботами у прилеглих колгоспах і радгоспах, влаштовували змагання серед навчальних груп. Паралельно з цим студенти проводили культурно-масові заходи, до яких залучалися в тому числі місцеві жителі. Інформація про культурно-масові заходи та успіхи студентів у сільськогосподарських роботах добре висвітлена у літопису факультету. Сучасні студенти не працюють у сільськогосподарських підприємствах на зборі врожаю, а проходять третій трудовий семестр у стінах університету і факультету з метою підтримання і поліпшення матеріально-технічної бази, оскільки виховання працею дозволяє цінити зроблене своїми руками.

В 60-80-і роки інтерес у студентів і абітурієнтів до географії зріс настільки, що річний набір на єдину на той час спеціальність природничо-географічного факультету "географія і біологія" складав 150 осіб на курс. На факультеті навчалася понад 600 студентів стаціонарної форми навчання, завдяки чому наш природничо-географічний факультет був найбільшим у СРСР. Навчалися студенти з Грузії, Азербайджану, Карелії, Узбекистану, Молдавії, Росії тощо.

Сучасна структура факультету включає 5 кафедр, лабораторію комплексного краєзнавства, лабораторію рекреаційних досліджень, геологічний музей, метеорологічну станцію, агробіологічний комплекс. Основу структурних одиниць становить висококваліфікований професорсько-викладацький склад – географи, історики, біологи, спеціалісти з фізичного виховання і спорту.

Кафедра фізичної географії (завідувач – доцент Л.М. Даценко) складається з 6 викладачів: 3 кандидати наук, доценти, 1 старший викладач, 2 асистенти, а також допоміжний персонал у складі старшого лаборанта, лаборанта, завідуючого геолого-палеонтологічним музеєм. Підготовка кадрового викладацького

складу здійснюється через магістратуру та аспірантуру (І.А. Байдіков, К.А. Байдіков).

Кафедра економічної і соціальної географії та методики викладання географії (завідувач – професор Н.М. Сажнева) складається з 10 викладачів, з яких 1 на посаді професора, 5 кандидатів наук, доцентів, 2 кандидати наук, старші викладачі, 1 старший викладач, 2 асистенти, а також допоміжний персонал у складі старшого лаборанта і лаборанта.

Кафедра географії України і краєзнавства (завідувач – доц. О.С. Арабаджи) складається з 7 викладачів – 5 кандидатів наук, з яких – 4 доцентів, 1 на посаді доцента, 2 старших викладачі, а також допоміжний персонал у складі старшого лаборанта і лаборанта.

Кафедра історії (завідувач – професор В.В. Гудзь) складається з 16 викладачів: з них 1 доктор історичних наук, професор, 4 кандидати наук, доценти, 1 кандидат наук, старший викладач, 10 асистентів, допоміжний персонал у складі старшого лаборанта та двох лаборантів. Перспективами поліпшення кадрового складу є шість аспірантів і один пошукувач.

Кафедра теорії і методики фізичного виховання та спортивних дисциплін (завідувач – професор В.М. Трачов) На кафедрі працює 13 викладачів: 3 кандидати наук, доценти, 1 доцент, 3 старших викладачі, 6 асистентів і допоміжний персонал у складі старшого лаборанта і 2 лаборантів. Двоє викладачів навчаються в аспірантурі.

Великим скарбом для факультету та університету є студенти – переможці різноманітних наукових, методичних, спортивних, розважальних і т.п. конкурсів. У нас навчаються призери Всеукраїнських конкурсів з географії та історії, культурології, переможці всеукраїнських, європейських і світових першостей з боксу, вільної боротьби, карате. В стінах університету студенти організовують власне дозвілля, укріплюють матеріально-технічну базу, сприяють підвищенню рейтингу та укріпленню іміджу університету серед інших вищих навчальних закладів України.

Сьогодні факультету складається з організаційної, навчальної, методичної, наукової і виховної роботи.

Основою діяльності факультету є навчальна робота з підготовки висококваліфікованих фахівців географії, історії, біології та фізичного виховання. Навчальний процес здійснюється за затвердженими у встановленому порядку навчальними планами, у відповідності до яких складаються робочі плани і графік навчального процесу.

Всі дисципліни по факультету забезпечені навчально-методичними комплексами для аудиторних занять та самостійної роботи студентів, що включають базову навчальну програму, тематичний план курсу, робочу програму, тексти лекцій, методичні розробки практичних занять, критерії оцінок, питання до заліків, завдання до модульно-рейтингового контролю, екзаменаційні білети, завдання до самостійної роботи, питання до самоконтролю і самоперевірки знань, перелік підручників та навчальних посібників.

Основними формами навчальної роботи є лекції, практичні заняття, самостійна робота. Для практичних занять створені методичні розробки з детальним переліком основних завдань, які відповідають вимогам програм з дисциплін. Широко використовуються технічні засоби навчання: географічні прилади і знаряддя, слайди, космічні знімки, відеокасети, комп'ютерні диски. З метою надання допомоги студентам у самостійній роботі розроблені комплекси завдань з окремих тем, питання для самопідготовки і самоконтролю.

Методична робота на факультеті здійснюється згідно затвердженого плану роботи кафедр. Викладачі кафедр з кожним роком удосконалюють форми роботи по активізації пізнавальної та розумової діяльності студентів з вивчення основних дисциплін та спецкурсів.

Головним напрямком методичної роботи кафедр факультету є удосконалення робочих програм курсів, їх узгодження між собою з метою формування у студентів розуміння взаємозв'язків між природними і соціально-економічними явищами; пошук нових форм самостійної роботи з метою активізації навчального процесу; подальше використання кредитно-рейтингового контролю знань студентів з метою об'єктивної їх оцінки. Іншим напрямком удосконалення програм і навчально-методичних комплексів вже існуючих спецкурсів і розробка нових.

Щороку на кафедрах проводяться наукові семінари, якими керують досвідчені викладачі (О.З. Байтеряков, Л.М. Даценко, П.О. Барабоха, В.В. Гудзь, В.М. Трачов).

Важливим моментом у методичній роботі кафедри фізичної географії є проведення навчальних екскурсій в геолого-палеонтологічному музеї для учнів загальноосвітніх шкіл. Тематика екскурсій складена з урахуванням і побажанням інтересів учнів та вчителів. Всього для школярів Запорізької області завідувачем музею асистентом О.В. Непшою проводиться понад 30 екскурсій на рік.

На факультеті працює навчально-методична комісія на чолі з доцентом Л.М. Даценко, яка організовує навчально-методичні семінари для вчителів міста та району, заслуховує питання про рекомендацію дипломних робіт до захисту, про рекомендації до друку навчально-методичних праць викладачів факультету, аналізує позитивні і негативні особливості впровадження кредитно-рейтингового контролю знань студентів і його вдосконалення, впроваджує зв'язок кафедр факультету зі школами.

Методична робота, яка проводиться викладачами усіх кафедр факультету з удосконалення навчально-методичних комплексів дисциплін, першочергово направлена на підвищення якості знань студентів. Викладачі регулярно удосконалюють і доповнюють робочі програми, тексти лекцій, тести, питання для самоконтролю та список літератури, поповнюють фонди матеріально-технічного забезпечення навчального процесу. Щороку у відповідності до планів роботи кафедр проводяться методичні семінари.

Наукова робота здійснюється у відповідності до затверджених тем наукових досліджень кафедр:

- кафедра економічної і соціальної географії та методики викладання географії – “Географічні аспекти індикативного планування регіонального розвитку Запорізької області та суміжних територій”;
- кафедра фізичної географії – “Дослідження екологічного стану природно-територіальних комплексів Запорізької області і суміжних територій в умовах сучасного природокористування”;
- кафедра географії України і краєзнавства – “Розвиток географічної думки на Мелітопольщині”;
- кафедра історії - “Проблеми історії держави та права стародавньої та середньовічної України”;
- кафедра теорії та методики фізичного виховання і спортивних дисциплін - “Вплив стресових ситуацій на функціональні показники серцево-судинної системи студентів різних вікових груп”.

Щороку по факультету результати дослідження публікуються у середньому в 100 публікаціях (статті і тези). Матеріали наукових досліджень доповідаються на конференціях Всеукраїнського, Міжнародного і регіонального рівнів.

На факультеті проводиться активна наукова робота зі студентами, багато з яких є членами наукових проблемних груп. Тематика проблемних груп визначається напрямком наукової

діяльності кафедр факультету і викладачів зокрема. Члени проблемних груп ведуть активну самостійну науково-дослідну роботу, виїздять в експедиції, де ведуть польові дослідження, результатом є написання курсових і дипломних робіт. Студенти приймають активну участь у масових заходах з НДР – конференціях, олімпіадах, конкурсах, тижнях науки тощо, друкують тези і статті.

Однією з проблем, що існує в організації НДРС є недостатня фактична база даних для проведення досліджень, що вимагає поліпшення матеріального і фінансового забезпечення наукових відряджень з метою налагодження контактів з іншими ВНЗ, науковими установами, участі у наукових конференціях у межах держави та за кордоном.

Потребує удосконалення система інформаційного забезпечення і система передачі друкованої тематики конференцій.

На факультеті здійснює наукову роботу міжкафедральна лабораторія комплексного краєзнавства під керівництвом доцента М.В. Крилова

Провідні викладачі факультету регулярно керують дослідженнями учнів-слухачів Малої Академії наук, роботи яких завжди посідають призові місця на обласному конкурсі наукових робіт.

Виховна робота на факультеті проводиться у відповідності до календарного плану організаційно-виховних заходів університету, факультету, кафедр факультету та індивідуальних планів роботи кураторів академічних груп. Куратори груп затверджуються щороку радою природничо-географічного факультету і за ними закріплюються аудиторії для дотримання нормального санітарно-гігієнічного стану упродовж року.

Щороку спільно зі студентськими комітетами гуртожитку, факультету та університету, профспілковим комітетом і деканатом здійснюється організоване поселення студентів у гуртожиток у межах місць, закріплених за факультетом, складається графік відвідування гуртожитку кураторами і викладачами кафедр з метою ознайомлення з умовами проживання студентів і контролю за станом кімнат, блоків і коридорів.

Упродовж року на факультеті проводиться робота з кураторами академічних груп в напрямку поліпшення роботи інституту кураторів, тому що виховання студентів є основним функціональним обов'язком кожного викладача. Слід визнати доцільним і необхідним створений в університеті "Інститут кураторів", який вже багато років направляє

роботу викладачів на розвиток самостійності, відповідальності, суспільної активності молоді. Регулярно проводяться кураторські години, які мають як організаційну, так і тематичну спрямованість, часто вони проводяться у відповідності до інтересів студентів. Результатом роботи кураторів на факультеті є щорічні призові місця, які займають у загальноуніверситетських конкурсах куратори факультету (Н.М. Барабоха, А.Л. Маценко).

На сучасному етапі в університеті здійснюється реорганізація студентського самоврядування, діє "Статут студентського самоврядування Мелітопольського державного педагогічного університету". Через своїх представників студенти набувають вагомого голосу при вирішенні проблем навчання та відпочинку.

Для підвищення ролі студентського самоврядування у житті факультету, формування студентів почуття колективізму, відповідальності за стан справ в колективі, створення відповідного морально-психологічного клімату в академічних групах щомісяця проводяться наради кураторів разом зі старостами і студкомом факультету. Розглядаються питання трудової дисципліни студентів, пропусків занять, організації і проведення тематичних кураторських годин, виховних заходів, випуску стіннівок і тематичних радіогазет, ставлення до суспільно-корисної праці, роботи на АБК, чергування в навчальному корпусі №2, наведення порядку в закріплених за академічними групами аудиторіях. Вся робота органу студентського самоврядування проводиться згідно затвердженого у вересні 2005 р. плану роботи студентського комітету факультету, ведуться протоколи засідань.

Перспективи розвитку факультету полягають у:

- а) збільшенні контингенту студентів на факультеті через активну профорієнтаційну роботу у школах з випускниками, відкритті нових поєднаних спеціальностей (наприклад, «географія та екологія», «географія та інформатика»), підвищенні рейтингу факультету і підвищенні престижу вчительської професії;
- б) зміцненні матеріально-технічної бази кафедр, лабораторій шляхом придбання нового обладнання, підручників, карт і наукової літератури;
- в) покращенні якості кадрового складу і якості викладання дисциплін;
- г) поліпшенні умов навчання і проживання студентів;
- д) поліпшенні умов (перш за все фінансових) проходження і проведення польових і виробничих практик.

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ КАФЕДРИ ФІЗИЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ

Л.М. Даценко, В.П. Воронка,
М.М. Стецишин, Л.А. Прохорова,
В.М. Іванова, М.В. Мацюра, О.В. Непша,
Т.В. Зав'ялова, Ю.І. Самек,
Т.М. Пекний, С.М. Канунніков

Мелітопольський державний педагогічний університет

Формування кафедри почалося у серпні 1961 року. При кафедрі сільського господарства була створена предметна комісія з географії, до складу якої входили два викладачі (А.А. Хижняк і В.Ф. Краєва) і старший лаборант В.В. Тюкова 12 вересня 1961 року була створена наказом ректора геолого-географічна комісія на чолі з А.А. Хижняком. Доцент А.А. Хижняк вів курс геології, асистент В.Ф. Краєва – загальне землезнавство і геологію. Крім того ще два викладачі працювали на умовах погодинної оплати (І.І. Лепіхов, читав курс загального землезнавства і топографії і А.А. Чупрун читав астрономію). Через рік предметна комісія була реорганізована в кафедру геології і географії, на якій вже працювало п'ять штатних викладачів: А.А. Хижняк (завідувач кафедрою, викладав фізичну географію СРСР, геологію), доцент К.О. Баранов (декан загальнонаукового факультету, викладач геології), доцент М.Є. Міллер (курс загального землезнавства), старший викладач К.М. Матусевич (курс картографії з основами топографії), асистент В.Ф. Краєва (геологія, загальне землезнавство, фізична географія СРСР). На погодинній основі працювали А.А. Чупрун (астрономія), М.А. Дрюцький (астрономія), М.О. Алексеев (геологія, географія ґрунтів, краєзнавство), М.Л. Пархоменко (географія ґрунтів).

У 60-х р.р. кафедра географії поповнилася такими викладачами як Г.Т. Тамбовцева (геологія, економічна географія зарубіжних країн), В.Є. Крилова (методика викладання географії, економічна географія СРСР), Г.І. Гаркуша (геологія, фізична географія СРСР). За цей же період покинули роботу на кафедрі І.І. Лепіхов, К.О. Баранов, М.А. Дрюцький, М.Л. Пархоменко, В.Ф. Краєва.

У 1967 році за конкурсом на кафедру були прийняті доцент І.Ф. Красюк (економічна географія зарубіжних країн) і доцент А.П. Воронкова (економічна географія СРСР).

У 1968 році залишив роботу на кафедрі А.А. Хижняк, він перейшов до Білгородського педінституту. У цьому ж році на